

మీరు ఇంతకు ముందు పాఠాలలో భారతదేశంలో రెండు ముఖ్య కార్యకలాపాలైన వ్యవసాయం, పరిశ్రమల గురించి చదివియున్నారు. సేవా కార్యకలాపాలు ఇతర ప్రధాన రంగాల అభివృద్ధికి తోడ్పడుతాయి. సేవా కార్యకలాపం అంటే ఏమిటి? భారతదేశంలో సేవా కార్యకలాపాల స్వభావం ఏమిటి? మన దేశానికి, మనం ఎదుర్కొంటున్న సవాళ్లకు ఇది ఏరకంగా ప్రాముఖ్యత వహిస్తుంది?

సేవా కార్యకలాపం అంటే ఏమిటి?

1. సరోజిని ఒక వైద్యురాలు. ఆమె ఒక ఆసుపత్రిలో పనిచేస్తుంది. ఆమె ప్రతి వార్డుకు వెళ్లి, రోగులను పరీక్షించి, మందులను సూచించి వారి ఆరోగ్య పరిస్థితిని సమీక్షిస్తుంది. వస్తురూపేణ చూసినట్లయితే డా॥ సరోజిని ఖచ్చితంగా ఉత్పత్తి చేసింది ఏమిటి? ఏమీలేదు. సేవల రూపంలో చూసినట్లయితే ఆమె రోగులకు కోలుకోవడంలోనూ, మంచి ఆరోగ్యాన్ని పొందడంలోనూ సహాయ పడుతుంది.
2. సౌందర్య ఒక కిరాణా వ్యాపారి. ఆమె తన ఇంటి ముందు గదిలోనే ఈ కిరాణా దుకాణాన్ని పెట్టుకుంది. ఆమె తన పిల్లలను పాఠశాలకు పంపించి తరువాత దుకాణం తెరచి రాత్రి పొద్దుపోయేవరకు వ్యాపారం నిర్వహిస్తుంది. ఆమె భర్త పట్టణంలో ఉన్న హోల్ సేల్ దుకాణాల నుండి సరుకులు కొని తెచ్చి ఇవ్వడంలో సహాయం చేస్తాడు. ఒక వ్యాపారిగా ఆమె ఉత్పత్తులను వినియోగదారులకు అందజేసే సేవ అందిస్తుంది.
3. యోగి ఒక సంస్థలో అకౌంటెంట్ గా పని చేస్తున్నాడు. అతను ఖాతాలను పరిశీలించడం, చెల్లింపులను, రశీదులను సరిచూసుకుంటూ ఆ బిల్లులు, ఖాతాలకు అనుకూలంగా ఉన్నాయో లేదో సరి చూస్తాడు. ప్రతి యొక్క వ్యాపార సంస్థకు ఖాతాలను రాయడం, నిర్వహించడం అనే సేవాకలాపం తప్పనిసరి.
4. సంపత్ క ఒక మినీ వ్యాన్ ఉంది. ప్రతి రోజు ఉదయం అతడు ఆ వ్యాన్ తీసుకొని చేపల మార్కెట్ కు వెళతాడు. అక్కడ చేపలు కొని అమ్మే స్త్రీలు సంపత్ వ్యాన్ లో ఆయా ప్రాంతాలకు చేరుకోవడానికి ప్రయాణం చేస్తారు. మార్కెట్ నుండి చేపలను రవాణా చేసినందుకు సంపత్ కొంత రుసుమును వసూలు చేస్తాడు.

పై నలుగురు-సరోజిని, సౌందర్య, రమేష్, సంపత్ సేవా కార్యకలాపాలలో నిమగ్నమై ఉన్నారు. వీరందిస్తున్న సేవలు రైతులు, వ్యవసాయ కూలీలు, పరిశ్రమలలో పనిచేసే వారి వనులకు భిన్నంగా ఉన్నాయని మనం గమనించవచ్చు. (6వ తరగతిలోని వెంకటాపురం లేదా 7వ తరగతిలోని పేపర్ మిల్లు పారిశ్రామిక కార్మికులు అనే పాఠాలను చూడండి)

వీరు ఉత్పత్తి చేసే సేవలు వరి లేక వస్త్రం లాగా కంటికి కనిపించవు అయినప్పటికీ వీరు ఒక ప్రత్యేకమైన సేవలను తమ పనుల ద్వారా ప్రజలకు, వ్యాపారానికి అందిస్తారు. ఇక్కడ సేవ అనేది చేసిన పని స్వభావాన్ని తెలుపుతుంది. సేవ అనేది వస్తువు యొక్క ఉత్పత్తికి భిన్నమైనది. ఇక్కడ సేవలు అంటే ఉచితంగా కాని, ప్రేమ, అంకిత భావంతో కాని చేస్తున్న పనులు కావు. పైన తెలిపిన వారందరు వారి వారి పనులు చేస్తూ ఆదాయాన్ని పొందుతున్నారు. ఇది వారి జీవనోపాధి.

సేవా కార్యకలాపాలు వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక కార్యకలాపాలకు అవసరమైనటువంటివి. పట్టణాలలో, నగరాలలోని సిమెంట్ వ్యాపారులకు రైల్వేల ద్వారా సిమెంట్ కర్మాగారాల నుండి సిమెంట్ సంచులు రవాణా కాకపోతే భవన నిర్మాణాలు ఎలా జరుగుతాయి? ఒక వేళ ఎడ్లబండ్లు, ట్రక్కులు, బస్సులు వంటివి రవాణా అందించకపోతే పండించిన వరి, కూరగాయలు ఏమవుతాయి? ఈ వస్తువులు మార్కెట్టుకు చేరినప్పటికీ, వీటిని కొంతమంది వ్యక్తుల సమూహం కొని వినియోగదారులకు నేరుగా లేదా రైస్ మిల్లులు నూనె మిల్లులు వంటి ఇతర ఉత్పత్తిదారులకు అమ్మడం జరుగుతుంది. దీన్ని బట్టి సేవా కార్యకలాపాలలో వాణిజ్య కార్యకలాపాలనేవి ఒక పెద్ద భాగమని అర్థమవుతుంది.

సేవా కార్యకలాపాలనేవి వ్యవసాయం లేదా పరిశ్రమలలో తయారవుతున్నట్లు వస్తువును ఉత్పత్తి చేయవు. ఇవి వ్యవసాయానికి, పరిశ్రమలకు, ప్రజలకవసరమైన ఎన్నో సేవలను చేస్తూ ఒక ప్రత్యేకమైన రీతిలో సహాయపడతాయి. మరియొక ఉదాహరణ (బ్యాంకులు, ప్రజలకు, వ్యాపార సంస్థలకు విత్త సంబంధమైన సేవా కార్యకలాపాలను అందిస్తాయి. మీరు దీని గురించి 8వ తరగతిలో (ద్రవ్యం, బ్యాంకింగ్) అనే పాఠంలో చదువుకున్నారు. ఆ విధంగానే సెల్ ఫోన్, ఇంటర్నెట్, ఇతర రకాల టెలికమ్యూనికేషన్ సేవలను అందించే కోవకు చెందితాయి.

ఈ కింద ఎనిమిది రకాల సేవా కార్యకలాపాలు ఇవ్వబడ్డాయి. కొన్ని వివరాలు నింపి మిగిలినవి వదలేయబడ్డాయి. మీ ఉపాధ్యాయుడితో చర్చించి ఆ ఖాళీలను పూరించండి.

1. విద్య : సంస్థలు-పాఠశాలలు, కళాశాలలు, విశ్వ విద్యాలయాలు, సాంకేతిక విద్యాసంస్థలు ఈ కోవకు చెందుతాయి. ఈ సంస్థలలో పనిచేస్తున్న ఉపాధ్యాయులు, పరిపాలన సిబ్బంది, వారి కార్యకలాపాలు సేవలను అందిస్తాయి.
2. ఆరోగ్య, వైద్య సేవలు: .....
3. వర్తకం: మన చుట్టూ చూస్తున్న వివిధరకాల టోకు (హోల్ సేల్), చిల్లర వ్యాపార కార్యకలాపాలన్నీ ఈ కోవకు చెందుతాయి. ....
4. ప్రభుత్వ పరిపాలన: గ్రామీణ, నగర పంచాయితీలు, రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాల ద్వారా అందించే ప్రజాసేవలన్ని ఈ వర్గానికి చెందుతాయి. ఉదా: పోలీస్ స్టేషన్ లో పనిచేసే వ్యక్తులు, వివిధ ప్రభుత్వ విభాగాలలో చేస్తున్న వ్యక్తులు అంటే గ్రామ పరిపాలనాధికారులు, రెవెన్యూ ఇన్ స్పెక్టర్, తహసీల్దార్లు అన్ని రకాల న్యాయస్థానాలలో పనిచేయువారు, అసిస్టెంట్లు, క్లర్కులు, అకౌంటెంట్లు, టైపిస్టులు, ప్యూన్లు, డ్రైవర్లు మొదలగువారు.
5. రక్షణ రంగం (Defence): త్రివిధ దళాలకు చెందిన సైనిక, నావిక, వైమానిక దళాలలో పనిచేయు వ్యక్తులు, వారి కార్యకలాపాలు ఈ కోవకు చెందుతాయి.
6. విత్తకార్యకలాపాలు: బ్యాంకులు.....
7. వ్యక్తిగత సేవలు: ఇళ్ళలో పనిచేయు పనివారు, బట్టలు ఉతుకువారు, శుభ్రపరిచేవారు, అద్దకంసేవలు, షరకులు, బ్యూటీషియన్ల నడపడం, టైలరింగ్ పనివారు, ఫోటో, వీడియో స్టూడియోలు.

8. ఇతర రకాల కార్యకలాపాలు: వినోదం, సమాచార సాంకేతిక పరిశ్రమలు-చిత్రనిర్మాణం, టీవీ సీరియళ్లలో పనిచేయువారు. వార్తాపత్రికలు, టి.వి. ఛానళ్లలో, వాణిజ్య ప్రకటనా సంస్థలు, మీడియాలో పనిచేయువారి పనులు కూడా సేవలకు చెందుతాయి.

సేవారంగం యొక్క ప్రాముఖ్యత, కొన్ని సవాళ్ళు

భారతదేశం వంటి అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశాలలో అభివృద్ధికి ప్రోత్సాహమనేది ఎన్నో వ్యవస్థాపక సౌకర్యాలతో ముడిపడి ఉంటుంది. ఇది అవస్థాపన సౌకర్యాలు, ఇతర సేవల విస్తరణను కలిగి ఉంటుంది. రవాణా సమాచార సాధనాలు, బ్యాంకులు మొదలైనటువంటి విలువైన సేవల తరహాలోనే సేవా కార్యకలాపాల విలువ కూడా పెరగాలని ఆశించడం సహజం.

ముందు పాఠంలోని రెండు ఉద్యోగితా చార్టులను చూడండి. భారతదేశంలో ఉద్యోగాలు చేసేవారిలో 1/4వ వంతు సేవాకార్యకలాపాలే కలిగి ఉన్నారు. సేవకలాపాల ఉద్యోగాలు ఏ విధంగా విస్తరిస్తున్నాయి? దీనికి ప్రజల జీవనస్థాయిలో పురోభివృద్ధి ఒక కారణం కావచ్చును. ప్రజలు మెరుగైన ఆదాయాలు ఆర్జించినప్పుడు వారి వినయోగ వ్యయంలో కూడా మార్పులు వస్తాయి. వారు ఎక్కువగా సేవాసంబంధమైన కార్యకలాపాలైన విద్య, వినోదం, ఆహారం, పర్యాటకం పైన ఎక్కువ ఖర్చుచేయడానికి ఆసక్తి చూపుతారు. సేవారంగం యొక్క అవశ్యకతను పెంచడానికి కొన్ని కారణాలను పరిశీలిద్దాం.

సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో మార్పులు, సేవల ఎగుమతులు

సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో నిరంతర మార్పు సేవారంగాన్ని ముందుకు నడిపిస్తుంది. 1990ల ప్రథమార్థంలో, సమాచార, సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో బృహత్తరమైన మార్పులు చోటు చేసుకున్నాయని 8వ తరగతిలో చదువుకున్నారు. వ్యాపార నిర్వహణలో పొరుగుసేవల (Business Processes Outsourcing) ద్వారా కొత్త తరహా ఉద్యోగ అవకాశాలను నిరుద్యోగ యువతకు కల్పిస్తోంది. టెలికమ్యూనికేషన్ల అనుసంధానాన్ని ఉపయోగించుకొని BPO ఉద్యోగులు తాము ఉన్న చోటునుండి ప్రపంచంలో ఎక్కడ ఉన్నవారికైనా తమ సేవలను అందిస్తున్నారు. ప్రధాన నగరాలలో స్థాపించబడిన ఎన్నో ఐ.టి.సంస్థలు అత్యంత నిపుణులైన ఇంజనీర్లకు ఉద్యోగాలు కల్పించి ప్రత్యేకమైన సాఫ్ట్‌వేర్ సేవలను ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉన్న సంస్థలకు అందిస్తున్నాయి. వారికి ఇతర దేశాల నుండి ప్రాజెక్ట్‌లు వస్తాయి.

వినోద పరిశ్రమ, వార్తా ప్రసార సంస్థలు, కేబుల్ టెలివిజన్ ఛానల్‌లలో ఉద్యోగ అవకాశాలను

చిత్రం 8.1: కాలి సెంటర్

కల్పిస్తున్నాయి. పట్టణాలలో, నగరాలలో ఇంటర్‌నెట్ కేఫ్‌లు, పబ్లిక్ టెలిఫోన్ బూత్‌లు సర్వసాధారణంగా కనిపిస్తాయి. సాధారణంగా వాణిజ్య ప్రకటన రంగం కూడా కొత్త ఉద్యోగ అవకాశాలు తీసుకువచ్చింది. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం లోని మార్పుల వల్ల బ్యాంకింగ్, బీమా రంగాలలో ఎన్నో కొత్త కార్యకలాపాలు కనిపిస్తున్నాయి.

ఈ సేవా కార్యకలాపాలు అన్నీ అత్యున్నత సాంకేతిక ఉపకరణాలు అయిన కంప్యూటర్లను మాత్రమే కాకుండా కొంత మంది నిపుణులైన పనివారిని నియమించుకోవాలి. ఇంకో మాటలో చెప్పాలంటే సేవారంగంలో ఉన్న ఉత్పత్తిదారులు అధిక మొత్తంలో యంత్రాలను, ఉపకరణాలను, చాలా తక్కువ సంఖ్యలో అత్యంత నిపుణులైన వ్యక్తులను నియమించుకుంటారు. దీనితో దేశంలో ఉన్న నిరుద్యోగాన్ని తగ్గించడంలో పెరుగుతున్న సేవారంగం ఎలాంటి సహకారం అందించలేక పోతుంది.

పట్టణాలలో చాలా కాలేజీలు ఉన్నాయి. ఉదాహరణకు లండన్ నివాసి అయిన ఒక స్త్రీ తన బ్యాంక్ డిపాజిట్ల సమాచారం లేదా, తన వైద్యశాల రికార్డులను భారతదేశంలో ఉన్న ఒక నగరంలోని కాలేజీల ద్వారా తెలుసుకుంటుంది.

నా పేరు సరళ. నేను గత మూడు సంవత్సరాలుగా ప్రత్యేక సాఫ్ట్‌వేర్ ఇంజనీర్‌గా పనిచేస్తున్నాను. మా సంస్థలో 120 మంది ఉద్యోగులను కలిగి, 50 కోట్ల రూపాయల అమ్మకాలు జరుగుతాయి. 7 సంవత్సరాల క్రితం నలుగురు మిత్రులు కలిసి దీనిని మొదలుపెట్టారు. నా సహోద్యోగులు చాలామంది తరచు విదేశాలకు వెళ్లి అక్కడ నుండి సంస్థకు సేవల మద్దతును అందిస్తున్నారు. నాకు మంచి జీతం చెల్లిస్తున్నారు. కాని చాలా గంటల పనిని కూడా ఆస్తున్నారు.

సేవా కార్యకలాపాలు వేరొకరికి బదిలీ : “పొరుగుసేవలు” (“Outsourcing”)

సాంకేతిక పరిజ్ఞానంలో మార్పులు, పారిశ్రామిక రంగంలో ఉన్న గట్టి పోటీవల్ల చాలా పరిశ్రమలు తమ కార్యకలాపాలలో అధిక భాగాన్ని సేవారంగం వైపు మళ్ళించాయి. వాటిని వారే చేయకుండా బయటనుండి జరిగేలా చూస్తారు. ఉదాహరణకు కొన్ని సంవత్సరాల క్రితం వరకు ఏదైనా సంస్థ భద్రతా సిబ్బందిని నియమించుకొని వాళ్ల జీతాలను సంస్థలోని జీతాలపట్టీ (pay-roll) నుండి చెల్లించేవారు. ఈ రోజుల్లో వ్యయాన్ని తగ్గించడానికి, సామాజిక భద్రత అవసరాల దృష్ట్యా చాలా సంఖ్యలో పరిశ్రమలు పొరుగు సేవల నుండి భద్రతా సేవలను పొందుతున్నారు. అనేక వస్తు తయారీ సంస్థలు పరిశోధనా, అభివృద్ధి, ఖాతాల నిర్వహణ, న్యాయపరమైన సేవలు, వినియోగదారుల సేవలు, ప్రజా సంబంధాలకు సంబంధించిన సేవలు, ఇతరములను పొరుగు సేవలనుండి పొందుతున్నాయి.

ఉపాధి అవకాశాల కొరత, తక్కువ ఆదాయాన్నిచ్చే సేవలలో ఉపాధులు

అనేక పరిశ్రమలు మూత పడటం వల్ల ముఖ్యంగా వస్త్ర పరిశ్రమ, ఇతర పరిశ్రమ, ఆయా ఫ్యాక్టరీలలో పనిచేస్తున్న వాళ్ళను చిన్న అమ్మకందారులుగా, రిక్షలాగేవాళ్ళుగా, తక్కువ ఆదాయ సేవా కార్యకలాపాల వైపు మళ్ళేలా చేసాయి. ఈ మార్పు పట్టణ ప్రాంతాలలో నిరుద్యోగితను సృష్టించింది. గ్రామీణ ప్రాంతాల నుండి ప్రజలు ఉపాధుల కోసం పట్టణ ప్రాంతాలకు వచ్చారు కాని పట్టణాలలో సరిపడినన్ని ఉపాధి అవకాశాలు లేవు. దీనితో వారు తిరిగి వ్యవసాయ రంగానికైనా వెళ్ళిపోవాలి. నైపుణ్యంతో సంబంధం లేని తక్కువ ఆదాయాన్నిచ్చే సేవకలాపాలలో నిమగ్నమవ్వాలి.

నాపేరు అసీమ్. నేను 10 సంవత్సరాల క్రితం ఢిల్లీ వచ్చాను. నేను పగలంతా రిక్షాటొక్కి రాత్రుళ్ళు రోడ్డు ప్రక్క తలదాచుకుంటున్నాను. ప్రతిరోజు సాయంత్రానికి రిక్షా యజమానికి అద్దె చెల్లించాలి. సైకిల్ రిక్షాతో రోజూ నాకొచ్చే ఆదాయం ఒకే విధంగా ఉండదు. ఒక్కరోజు నేను 250

రూ॥ల వరకు రిక్షామీద సంపాదిస్తే, మిగతా రోజులలో 100 రూపాయల నుండి 150 రూపాయల వరకు మాత్రమే కష్టంగా సంపాదిస్తున్నాను. ఈ ప్రాంతంలో తిరిగే సైకిల్ రిక్షాల సంఖ్య పెరుగుతున్నది. దీనితో ఈ రోజులలో పోటీ బాగా పెరిగిపోయింది.

- 1991 నుండి 2010 వరకు కొన్ని ప్రధాన తరగతులలో వివిధ సేవా కార్యకలాపాలలో పనిచేసే వారి సంఖ్యను (లక్షలలో) ఈ క్రింది పట్టిక చూపుతుంది. ఈ పట్టికను జాగ్రత్తగా చదివి క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి.

సేవారంగ కార్యకలాపాలు	ప్రభుత్వ ఉద్యోగాలు		ప్రైవేట్ ఉద్యోగాలు	
	1991	2010	1991	2010
టోకు వర్తకం, చిల్లర వర్తకం	1.5	1.7	3	5.1
రవాణా గిడ్డంగులు, సమాచారం రంగం	30.3	25.3	0.5	1.7
విత్త, బీమాసంస్థలు, స్థిరాస్థి వ్యాపారం మొదలగునవి	11.9	14.1	2.5	15.5
సామాజిక, సాంఘిక వ్యక్తిగత సేవలు	92.3	90.5	14.9	21.4

- 2010 సంవత్సరంలో ఏ సేవా కార్యకలాపం అత్యధిక ఉద్యోగితను కల్పించింది?
- గత సంవత్సరాలుగా ప్రభుత్వ ఉద్యోగాల సంఖ్య పెరిగిందా లేదా తగ్గిందా? ఈ కాలంలో ఏ రకమైన ఉద్యోగాలు ప్రభుత్వం కల్పించింది?
- ప్రైవేటు సేవా కార్యకలాపాల్లో ప్రజలు ఎటువంటి ఉద్యోగాలను పొందగలిగారు?
- ప్రభుత్వ, ప్రైవేట్ వ్యవస్థలో కల్పిస్తున్న ఉద్యోగాలకు మధ్య ఏమైనా వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయా? చర్చించండి.

సమాచార సాంకేతిక ఉద్యోగాలలో ఒత్తిడి

ఈ రోజులలో యువతకు సాఫ్ట్వేర్ ఇంజనీర్లు కావాలనుకోవడం ఒక కల. ఈ రకమైన సేవా కార్యకలాపాలు కుటుంబాలకు చాలా ఆదాయాన్ని ఇస్తాయి. కాని అదే సమయంలో వారు చేస్తున్న ఈ నూతన ఉద్యోగాలలో ఒత్తిడి కూడ ఉంటుంది. ఒక ఐ.టి. నిపుణుడి యొక్క వ్యాఖ్యానం ఈ కింది విధంగా ఉంది.

ఐటి వల్ల నా జీవన విధానం మెరుగుపడింది. కళాశాలలో ఉన్నప్పుడు నాకు రెండు షర్టులు, ఫ్యాంట్లు మాత్రమే ఉండేవి. అదే ఇప్పుడు నా దగ్గర ఎన్ని షర్టులు ఉన్నాయో నాకే తెలియదు. నేను లెక్కించలేదు. నేను మంచి నాణ్యత గల దుస్తులను కొంటున్నాను, వాటి మీద నేను ఎంత ఖర్చు పెడుతున్నది కూడ ఆలోచించటం లేదు. సాఫ్ట్వేర్ ఉద్యోగం నా జీవితాన్ని ఖచ్చితంగా సౌకర్యవంతం చేసింది. గతంలో మా కుటుంబానికి చాలా ఆర్థిక సమస్యలు ఉండేవి. ఈ కారణంగా మా అన్న

దమ్ములు, అక్క చెల్లెల్లు సరిగ్గా చదువుకోలేక పోయారు. ఐతే ఇప్పుడు నేను ఆ సమస్యను పరిష్కరించుకొనే స్థాయిలో ఉన్నాను కాబట్టి నాకు సంతోషంగా ఉంది. కాని ఈ ఉద్యోగం ఎంతో ఒత్తిడితో కూడిన యాంత్రికమైన జీవితం, సాంఘిక జీవనం లేదు. అదే నా సొంత ఊరిలో అయితే ఎప్పుడూ ఇరుగు, పొరుగు వారు, బంధువులు చుట్టూ ఉండేవారు. మనసారా మాట్లాడుకోవడానికి ఎప్పుడూ ఎవరో ఒకరు ఉండేవారు. కాని ఇక్కడ అలా ఉండదు.

ప్రస్తుతం సేవలలో ఉపాధే మార్గమా?

ఇటీవలి కాలంలో సేవా కార్యకలాపాల విస్తరణపై కొంత చర్చ జరుగుతుంది. దీనిని మనం అర్థం చేసుకోవాలి. కింద ఉన్న రెండు చిన్న ఉదాహరణలు చదివి ఆ తరవాత ఉన్న ప్రశ్నలకు సమాధానాలు ఇవ్వండి.

కేస్ స్టడీ-1 : చిల్లర వర్తకంలో విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులు

2012 సంవత్సరం నుంచి భారతదేశంలో విదేశీ కంపెనీలు సరుకులు అమ్మడానికి చిల్లర దుకాణాలను ప్రారంభించవచ్చు. ఈ విధానాన్ని కొంతమంది సమర్థిస్తుండగా చాలా మంది వ్యతిరేకిస్తున్నారు. దీనిని వ్యతిరేకించే వాళ్ల వాదన ఏమిటంటే పెద్ద విదేశీ సూపర్ మార్కెట్ కు నేరుగా అమ్మడం లాభసాటిగా ఉంటుంది. కానీ కాలక్రమంలో ఈ విదేశీ పెట్టుబడి కంపెనీలు తమ అధికారాన్ని దుర్వినియోగం చేసి తక్కువ ధరలకు తమ సరుకును అమ్మేవిధంగా రైతులపై ఒత్తిడి తెస్తాయి. సరైన నిల్వ సౌకర్యాలు లేని కారణంగా వ్యవసాయ ఉత్పత్తుల్లో 20-40% వృధా అవుతున్నాయి. రైతుల జీవన ప్రమాణాలను మెరుగుపరచడం దృష్ట్యా చూస్తే ఈ మొత్తాలు ఏమీ తక్కువ కాదు. ప్రస్తుతం బహుళజాతి కంపెనీలకు మాత్రమే ఉన్న ఆధునిక నిల్వ సౌకర్యాలను ప్రభుత్వం కూడా ఏర్పాటు చేస్తే ఈ నష్టాలను తగ్గించవచ్చు. నిల్వ సౌకర్యాలపై పెట్టుబడులు పెట్టడం ద్వారా వృధా అయ్యే శాతాన్ని సూపర్ మార్కెట్లు తగ్గిస్తాయనడంలో వాస్తవం లేదు. ఆహార ఉత్పత్తుల్లో వృధా అవుతున్నాయని చెబుతున్న పరిమాణంలో కొంత అతిశయోక్తి ఉంది. నిల్వ సౌకర్యాలలో పెద్ద పెద్ద చిల్లర వ్యాపారస్తులు ఆశించినంతగా పెట్టుబడులు పెట్టలేదు. అందువల్ల సాంప్రదాయ, చిల్లర వర్తకులు ఉపాధి కోల్పోతారు. దీని వల్ల మార్కెట్ కొద్దిమంది చేతుల్లో కేంద్రీకృతమవుతుంది.

దీనిని సమర్థించే వారు కూడా విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడుల వల్ల లాభాలు, నష్టాలు ఉంటాయని ఒప్పుకుంటారు. కానీ మొత్తంమీద చూస్తే నష్టాల కంటే లాభాలే ఎక్కువ అని అంటారు. అంతేకాకుండా కాలక్రమంలో మొదట్లో నష్టపోయిన వాళ్లు కూడా లాభపడతారు. పెద్ద, మధ్యతరగతి రైతులు మొదట్లో ఎక్కువ లాభపడతారని, చిన్న రైతులు లేదా భూమిలేని కూలీలు నష్టపోతారని పేర్కొంటున్నారు. అయితే పెద్ద సూపర్ మార్కెట్ల కొనుగోళ్ల వల్ల వ్యవసాయ ఉత్పత్తులకు గిరాకీ పెరిగి తత్ఫలితంగా వ్యవసాయ ఉత్పత్తి పెరుగుతుంది. దీని వల్ల కూలీలకు గిరాకీ పెరిగి క్రమంగా వ్యవసాయ కూలీ రేట్లు పెరుగుతాయి.

- మీ అభిప్రాయమేమిటి? ఈ సమస్యను చక్కదిద్దడానికి వడ్లు కొనే టోకు వ్యాపారస్తులు రైతులకు ప్రభుత్వం ఏమైనా చేయగలుగుతుందా? అప్పులిచ్చి, మార్కెట్ ధరకంటే తక్కువకు వాళ్ల దగ్గర నుంచి సరుకు కొని ఎలా లాభపడతారో 6వ తరగతిలో మీరు చూశారు. విదేశీ చిల్లర వ్యాపారస్తులు కూడా రైతులతో ఒప్పందం కుదుర్చుకొని వడ్డీ వ్యాపారస్తుల కంటే తక్కువ వడ్డీకి అప్పులు సమకూర్చవచ్చు. ఇది కూడా రైతులకు అంత మేలు చేయదు కాని గుడ్డిలో మెల్ల అని చెప్పుకోవచ్చు. మెరుగైన నిల్వ సౌకర్యాల కారణంగా బహుళజాతి కంపెనీలు పెద్ద మొత్తంలో సరుకు కొనుగోలు చేయడంతో రైతులకు వడ్డీ వ్యాపారస్తులతో పోలిస్తే ఇది ప్రయోజనకారిగా ఉంటుంది.

కేస్ స్టడీ-2: ఆరోగ్యరంగంలో భారతదేశం వృత్తిసేవలలో వైపుణ్యం గల వ్యక్తుల కొరత ఉందని నివేదిక పేర్కొంటుంది.

ఆరోగ్య రంగంలో భారతదేశం 64 లక్షల వృత్తిసేవా నిపుణుల కొరతను ఎదుర్కొంటుంది. ఈ అధ్యయనం ప్రకారం ఒక్క ఉత్తరప్రదేశ్ లోనే 10 లక్షల ఆరోగ్య సంబంధ వృత్తిసేవా నిపుణుల కొరత ఉంది.

2011లో భారతదేశంలో ప్రతి 10 వేల జనాభాకు ఆరుగురు డాక్టర్లు ఉన్నారు. అదే నర్సులు, మంత్రసానుల విషయానికొస్తే ప్రతి 10 వేల మందికి 13 మంది ఉన్నారు. డాక్టరు, జనాభా నిష్పత్తి భారతదేశంలో 0.5 : 1000 కాగా, థాయ్ లాండ్ లో 0.3, శ్రీలంకలో 0.4, చైనాలో 1.6, ఇంగ్లాండ్ లో 5.4, అమెరికాలో 5.5గా ఉంది.

దంత సంబంధిత సాంకేతిక విజ్ఞానంలో 20 లక్షల మంది నిపుణుల కొరత ఉంది. పునరావాస వృత్తి సంబంధిత వృత్తి నిపుణులలో ఈ కొరత 18 లక్షలుగానూ, ఆపరేషన్, మత్తుమందుకు సంబంధించిన నిపుణులలో 9 లక్షల మంది కొరత, వివిధ ఆరోగ్య కార్యకర్తల్లో 9 లక్షల మంది కొరత ఉంది. వైద్య పరీక్షల సాంకేతిక నిపుణులలో 2.4 లక్షల మంది, ఆపరేషన్ సంబంధిత ఆరోగ్య నిపుణులలో 2 లక్షల మంది, కంటికి సంబంధించిన కార్యకర్తల్లో 1.3 లక్షల మంది, వైద్య పరీక్షల నిపుణులలో 62 వేల మంది కొరత ఉంది.

ఆరోగ్య సేవా నిపుణులలో కొరతల వల్ల ఈ నిపుణుల అందుబాటులో వివిధ ప్రాంతాల్లో తేడా ఉంది. వైద్య కళాశాలల్లో, నర్సింగ్, ఎ.ఎన్.ఎం. శిక్షణా సంస్థల్లో, సంబంధిత ఆరోగ్య సంస్థల స్థాపనలో రాష్ట్రాల మధ్య ఎంతో తేడా ఉంది. ఈ రంగంలో విద్యా బోధన నాణ్యతలో సైతం ఎంతో తేడా కనిపిస్తుంది.

వృత్తి విద్యా కళాశాలలు, పాఠశాలల కేటాయింపుల్లో అసమానతల వల్ల విద్య, శిక్షణా సామర్థ్యం, నాణ్యతలు సమంగా ఉండక ఆరోగ్యంపై భిన్న ప్రభావాన్ని చూపుతోంది. అనుబంధ వైద్య వృత్తి నిపుణుల (వీరిని ఇటీవలి కాలంలో పారామెడికల్ లంటున్నారు) సాధికారీకరణ ద్వారా మార్పుకు వీళ్లు నాయకత్వం వహించేలా చేసి వైద్య సదుపాయాలు అందని ప్రాంతాలలో ఆరోగ్య సేవలను మెరుగుపరచడంలో వీళ్లు కీలక పాత్ర పోషించేలా చేయవచ్చు.

ఈ పాఠంలో సంగ్రహంగా మనం సేవా కార్యకలాపాల ప్రాముఖ్యతను, అది దేశ ఆర్థికాభివృద్ధికి ఎలా తోడ్పడుతుందో చూశాం. భారత దేశంలోని ప్రజలు వ్యవసాయం నుండి పరిశ్రమలు, సేవా కార్యకలాపాలలోకి మారాల్సిన అవసరం ఉంది. దీని అర్థం సరిపడినంత సంఖ్యలో ఉద్యోగాలు కల్పించబడాలి. ఇందుకోసం మరిన్ని ఎక్కువ ఫ్యాక్టరీలు స్థాపించాలి, రోడ్లు, వైద్య, విద్యాసంస్థల వంటి అవస్థాపన ఏర్పాటు అవ్వాలి. మనకు మంచి నాణ్యత గల రోడ్లు, ఇతర రవాణా సౌకర్యాలు, గిడ్డంగి సౌకర్యాలు, రుణసదుపాయాల అవసరం ఉంది. ఎన్నో పారిశ్రామిక కార్యకలాపాలు ప్రస్తుత పోటీని ఎదుర్కోవడానికి నేడు సేవా కార్యకలాపాల మీద ఆధారపడి ఉన్నాయి. భారతదేశ నూతన ఆర్థిక విధానాలు కూడా సేవా కార్యకలాపాల విస్తరణకు ప్రాముఖ్యతను ఇస్తున్నాయి.

- భారతదేశంలో విదేశీ కంపెనీలు చిల్లర దుకాణాలను ఏర్పరచడంపై మీ అభిప్రాయం ఏమిటి? అవి భారతదేశంలో ఉపాధి కల్పనకు ఏవిధంగా దోహదం చేస్తాయి?
- మీ ప్రాంతంలోని కొంత మంది చిల్లర వ్యాపారస్తులతో మాట్లాడండి. విదేశీ చిల్లర దుకాణాలపై వాళ్ల అభిప్రాయాల గురించి తరగతిలో చర్చించండి.
- రెండు నిలువు వరుసలతో ఒక పట్టిక తయారు చేసి అందులో భారతదేశంలో విదేశీ కంపెనీల చిల్లర దుకాణాల వల్ల కలిగే లాభాలను, నష్టాలను పేర్కొనండి.
- భారతదేశంలో మరిన్ని వైద్య విద్యా సంస్థలను నెలకొల్పాల్సిన అవసరం ఏమిటి?
- కొత్త వైద్య విద్యా సంస్థలను ప్రభుత్వ రంగంలో నెలకొల్పవచ్చా లేక ప్రైవేట్ రంగంలోనా? ఎందుకు?

కీలక పదాలు

1. కాల్ సెంటర్స్	2. సేవా కార్యకలాపాలు	3. పొరుగు సేవలు
4. సమాచార సాంకేతిక పరిజ్ఞానం	5. ఆర్థికాభివృద్ధి	6. చిల్లర వర్తకం

మీ అభ్యసనాన్ని మెరుగుపరుచుకోండి

1. “సేవా కార్యకలాపాలు” అంటే ఏమిటి ?
2. ఏవైనా ఐదు సేవా కార్యకలాపాలను రాసి, అవి ఎందుకు వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక కార్యకలాపాల కిందికి రావో కారణాలు తెలపండి?
3. దేశ సమగ్ర అభివృద్ధికి సేవా కార్యకలాపాలు ఎలా తోడ్పడతాయి?
4. వ్యవసాయ, పారిశ్రామిక కార్యకలాపాలు సేవలతో ఎలా ముడిపడి ఉన్నాయి?
5. సేవారంగం సుస్థిరవృద్ధి భారతదేశాన్ని ఒక ధనిక దేశంగా చేస్తుంది. ఈ వ్యాఖ్యతో నీవు ఏకీభవిస్తావా? విశదీకరించండి.
6. సేవారంగం కార్యకలాపాలు ఎందుకు ప్రాముఖ్యత సంతరించుకుంటున్నాయి?
7. వ్యవసాయం, పరిశ్రమలు లేకుండా సేవా కార్యకలాపాలను ఒక స్థాయిని దాటి విస్తరించలేం. వివరించండి.
8. భారతదేశంలో చదువుకున్నవారి నిరుద్యోగితను సేవారంగం ఎలా తగ్గించగలదు?
9. మీ ప్రాంతం నుండి ఎవరైనా పనివారు వలస వెళ్లారా? వారు ఎందుకు వలస వెళ్లారో కారణాలు తెలుసుకోండి.
10. ఈ పాఠంలోని 9వ పేరా చదవండి. (సేవా కార్యకలాపాలనేవి వ్యవసాయ...) ఈ కింది ప్రశ్నకు సమాధానం వ్రాయండి.
వ్యవసాయం, పరిశ్రమలకు అవసరమైన సేవా కార్యకలాపాలు ఏమిటి ?

ప్రాజెక్ట్

ఒక ప్రభుత్వ వైద్యశాలను, ఒక ప్రైవేటు వైద్యశాలను సందర్శించి కొంత మంది వైద్య నిపుణులు, వైద్యులతో సహా మాట్లాడి వైద్య నిపుణుల కొరత గురించి వారి అభిప్రాయాలను తెలుసుకోండి. వారి అభిప్రాయాలను తరగతిలో చర్చించండి.

క్ర.సం.	వ్యక్తిపేరు	పనిచేసే స్వభావం	వ్యవసాయం/ పరిశ్రమ/ సేవలు
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			

